

О. Ю. Уфимцева, к. т. н, доц., С. Д. Топал, студ.

Ключові слова: модернізація, металургійна галузь, енергоємність виробництва, інновації, інвестування, тарифи, квоти, екологія

Постановка проблеми. Підвищення ефективності функціонування економічної системи України неможливе без негайної модернізації всіх складових цієї системи, в тому числі модернізації металургійної галузі, яка є базовою галуззю економіки, оскільки забезпечує понад 25 % промислового виробництва та 34 % загального експорту товарів. При цьому підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств металургійної галузі є необхідною умовою розвитку відкритої економіки України, що забезпечує її інтеграцію у світову економічну систему в сучасних умовах глобалізації економіки.

Аналіз публікацій. Дослідженню проблеми модернізації економічної системи України та її окремих галузей присвячені праці вітчизняних та зарубіжних учених: В. С. Базилевича, О. Г. Білорус, А. Т. Гальчинського, В. М. Гейця, М. С. Пасічника, М. Портера, С. Д. Стеценка, Р. О. Чирви. У них вчених досконало проаналізовані недоліки сучасної економіки України та запропоновані шляхи підвищення ефективності її функціонування, в тому числі у металургійній галузі. Однак сучасний стан металургійної галузі потребує визначення чітких напрямків її модернізації, засобів, що забезпечують виконання розроблених програм та аналіз важелів, що перешкоджають отриманню необхідних результатів.

Метою статті є аналіз факторів, що зумовлюють необхідність модернізації металургійної галузі України, та обґрунтування засобів і шляхів здійснення цієї модернізації.

Виклад матеріалу. Сучасний стан металургійної галузі України характеризується відносною стабілізацією показників обсягу виробництва. Після їх зниження у 2008 – 2009 рр. на 12,3 і 26,7 %, відповідно, посткризовий період характеризувався відновленням зростання на рівні 12,2 % у 2010 р. і 8,9 % у 2011 р. Проте за підсумками 2012 р. докризових показників виробництва за усіма основними видами металопродукції ще не досягнуто [1].

Аналіз показників зовнішньої торгівлі України продукцією металургійної промисловості у 2005 – 2011 рр. свідчить, що позитивне сальдо зовнішньої торгівлі продукцією металургійної галузі зросло у 1,5 раза (з 11,2 млрд дол. у 2005 р. до 17,3 млрд дол. у 2011 р.) [2], що зумовлено, в основному, сприятливою зовнішньою кон'юнктурою.

Поряд із позитивним фактом нарощування експорту металопродукції, його товарна структура залишається здебільшого сировинною. Практично відсутня номенклатура експорту високотехнологічної металопродукції: надмірне нарощування експорту металопродукції сировинного спрямування стримує розвиток наукоємних технологій сталеплавильного виробництва, не стимулює відмову від застарілого мартенівського способу виробництва сталі. Вміст заліза у концентраті, одержаному на українських ГЗК, нижчий, ніж у продукції з Бразилії чи Австралії (65 % проти 69 %), у ньому також більше шкідливих домішок – сірки і фосфору.

В останні роки суттєво зросли обсяги внутрішнього споживання металопродукції: у 2010 р. – у півтора раза проти 2009 р., у 2011 р. – на 36 % [3]. Це стало можливим завдяки позитивній динаміці виробництва у супутніх галузях економіки (будівництві та машинобудуванні) та збільшенню обсягів державних інвестицій в інфраструктурні проекти (у т. ч. при підготовці до чемпіонату з футболу Євро-2012), що розширило попит на продукцію металургії.

При цьому темпи зростання внутрішнього споживання вітчизняної металопродукції значно відстають від темпів надходження імпортованої продукції: за 2005 – 2011 рр. обсяг продукції вітчизняного виробництва збільшився в 2,4 раза, тоді як імпортована продукція зросла у 3,7 раза.

Гальмує внутрішнє споживання вітчизняної металургійної продукції і стимулює споживання імпортової продукції перевищення цін на металопродукцію на внутрішньому ринку над цінами експорту металу. Так, станом на червень 2012 р. середні ціни на внутрішньому ринку в 1,3 – 1,5 раза були вищими за експортні світові ціни (Росія, Туреччина, FOB порти Чорного моря) [4]. Україна імпортує феросплави та наукоємну продукцію.

У 2011 р. імпорт феросплавів зріс у 2,4 раза. Це пов'язано з підвищенням вартості електроенергії для вітчизняних феросплавних підприємств, що викликало зниження завантаження їх потужностей на 40 – 50 % [2] і в результаті – збільшення споживання

імпортової продукції. Найвагомим у 2011 р. було зростання імпорту силікомарганцю, феромарганцю та феросиліцію: якщо у 2010 р. частка їх імпорту на вітчизняному ринку становила 10 – 28 %, то у 2011 р. вона сягнула 48 – 58 %.

Необхідність модернізації у металургійній галузі України зумовлена такими факторами:

- висока енергоємність виробництва, неефективне споживання паливно-енергетичних ресурсів, що спричинює значні витрати природного газу, збільшуючи залежність галузі від імпорту енергоресурсів. Енергоємність виробництва чавуну на українських металургійних підприємствах на 30 % вища, ніж на провідних підприємствах світу. Особливо енергоємним є мартенівське виробництво сталі, витрати енергоресурсів при цьому майже у 5 разів (а природного газу – в 15 разів) більші, ніж при конвертерному виробництві. Тоді як більшість світових виробників впроваджують технології *пиловугільного палива* – найбільш перспективної технології у металургійному виробництві. Але масове впровадження пиловугільного палива на метзаводах вимагає використання вугілля високої якості, чим не можуть похвалитися вітчизняні вугільники;

- відсутність інноваційних зрушень, занепад галузевої науки зумовили поглиблення технічної і технологічної відсталості металургійної галузі (25 % сталі все ще плавиться в мартенах, на машинах безперервного лиття заготовок розливається 53 % сталі, за середніх показників у світі 1,1 і 93 % відповідно);

- високий ступінь зношеності основних фондів (до 70 – 80 %). Утримання морально застарілого та зношеного устаткування (мартенівських печей, енергоємного обладнання аглофабрик, збагачувальних підприємств, прокатних цехів, доменних печей тощо) виникає зростання збитковості металургійного виробництва [5];

- скорочення іноземного інвестування галузі: у 2011 р. проти 2010 р. річний обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився в 2,8 раза;

- неефективне використання виробничих потужностей: зокрема, у доменному виробництві з наявних 36 печей у 2011 р. використовувалося лише 28, при виробництві сталі з 15 наявних електropечей у 2012 р. експлуатується лише 7;

- низький рівень продуктивності праці на металургійних підприємствах. В Україні обсяг реалізації металургійної продукції на одного працюючого у 2009 – 2011 рр. у середньому за рік становив лише 70 тис. дол. США (у РФ – 130 тис. дол. США) [5];

- недостатній рівень бюджетного фінансування галузі (на виконання Державної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу за період 2004 – 2011 рр. [6] з Держбюджету виділено лише 20 % від запланованої суми);

- зростаючі екологічні проблеми, особливо в регіонах, де металургійна галузь є домінуючою (вміст у повітрі канцерогенних речовин у 12 раз вищий, ніж в інших містах або сільській місцевості) [7].

Висновок. Виходячи із сучасного стану металургійної галузі, необхідно впроваджувати такі засоби модернізації:

1. Для стимулювання впровадження високотехнологічних виробництв, впровадження інновацій необхідно:

- створити спеціалізовану державну небанківську фінансово-кредитну установу, яка б надавала фінансову підтримку металургійним підприємствам при реалізації ними інноваційних проектів;

- створити умови для розробки та впровадження нових технологій у металургійному виробництві;

- внести зміни до Податкового кодексу щодо звільнення від податку на прибуток коштів металургійних підприємств, які вкладаються в інноваційну діяльність (зокрема, виробництва спеціальних сталей і сплавів, енергоустановок із прямим перетворенням енергії палива на електричну тощо). При цьому особливо треба підкреслити, що в обмін на допомогу, яка надається державою, уряд повинен взяти з виробників конкретні зобов'язання із модернізації своїх підприємств.

2. Для стимулювання імпортозаміщення і розвитку внутрішнього ринку металопродукції необхідно:

- розробити Державну програму розвитку та реформування металургійного комплексу України та розвитку власної ресурсної бази дефіцитних видів мінеральної сировини;

- розробити програму, в якій, зокрема, передбачити заходи щодо заміни і оновлення зношеного металофонду з використанням вітчизняної металопродукції;

- провести антидемпінгові розслідування з вивчення питання щодо зростання імпорту металопродукції в Україну і ввести запобіжні бар'єри;
  - спростити реєстраційні процедури при внесенні іноземних та вітчизняних інвестицій у металургійні комплекси України;
  - розробити Програму щодо компенсації частини відсоткової ставки по кредитах металургійним підприємствам для фінансування реконструкції та модернізації на основі власної сировини, збільшення обсягу виробництва економнолегованих корозійностійких сталей для потреб машинобудування, будівництва, виробництва товарів широкого споживання;
  - переглянути імпортні тарифи та квоти на імпортовану металопродукцію.
3. Для зменшення енергоємності металургійного виробництва необхідно:
- розробити інвестиційно-інноваційні проекти, спрямовані на зменшення витрат паливно-енергетичних ресурсів і впровадження нових технологій у металургійному комплексі України з урахуванням підвищення екологічної безпеки підприємств.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Держстат України «Виробництво основних видів промислової продукції» за 2005 – 2011 рр. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Держстат України «Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу. Недорогоцінні метали та вироби з них» за 2005 – 2011 рр. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Держстат України «Обсяги реалізованої продукції» та «Товарна структура зовнішньої торгівлі» за 2005 – 2011 рр. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. ДП «Держзовнішінформ» // Товарний монітор. Кон'юнктура. – № 20. – 7.06.2012. – С. 20 – 21.
5. Постанова КМУ № 967 від 28.07.2004 р. «Про затвердження Державної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу на період до 2011 р.» // Офіційний вісник України від 20.08.2004 р. – № 31.
6. **Чирва Р.** У світовому рейтингу Україна пасе задніх – Профспілкові вісті. – 8.07.2011. – С. 5 – 7.

УДК 338

Шляхи модернізації металургійної галузі України / О. Ю. Уфимцева, С. Д. Топал // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – Д. : ПДАБА, 2013. – № 3. – С. 53 – 56. – Бібліогр.: (6 назв).

Завдання статті – аналіз стану металургійної галузі України з метою обґрунтування необхідності її модернізації на етапі післякризового відновлення вітчизняної економіки.

Ключові слова: модернізація, металургійна галузь, енергоємність виробництва, інновації, інвестування, тарифи, квоти, екологія.

Пути модернизации металлургической отрасли Украины / О. Ю. Уфимцева, С. Д. Топал // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – Д. : ПГАСА, 2013. – № 3. – С. 53 – 56. – Библиогр.: (6 назв).

Задача статті – аналіз состояния металлургической отрасли Украины с целью обоснования необходимости ее модернизации на этапе послекризисного обновления отечественной экономики.

Ключевые слова: модернизация, металлургическая отрасль, энергоёмность производства, инновации, инвестирование, тарифы, квоты, экология.

Ways of modernizations to metallurgical branch of Ukraine / O. Ufimtseva, S. Topal // Visnyk of Pridneprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture. – D. : PSACEA, 2013. – № 3. – P. 53 – 56. – Bibliogr.: (6 names).

Task of the article – the analysis of a condition of metallurgical branch of Ukraine for the purpose of justification of need of its modernization at a stage of post-crisis updating of domestic economy.

Key words: modernization, metallurgical industry, power-hungryness of production, innovations, investing, tariffs, quotas, ecology